

Theoretical Basis Of Teaching English To Students With Dyslexia

Fayazova Dilfuza Sadilloevna

Teacher of "Uzbek and Foreign languages" department
Bukhara Engineering-Technological Institute, Bukhara, Uzbekistan
Dilfuzafayazova86@gmail.com

Annotation

The article, taking the history of dyslexia as the object of the methodology, provides information on the history of the development of dyslexia education, types and description of dyslexia, problems that arise in its study, criteria for identifying and assessing dyslexia. Information is provided on the system of exercises and strategies used in the process of teaching dyslexia, the methodology for their development, interactive exercises and the principles of their creation.

Keywords: dyslexia, mental retardation, brain disease, integration.

Annotatsiya

Maqolada disleksiya tarixi metodikaning obykti sifatida olinib disleksiya ta'limining taraqqiyot tarixi va disleksiya turlari va tavsifi, uni o'rganishda yuzaga keladigan muammolar, disleksiyani aniqlash va baholash mezonlari haqida ma'lumot berilgan. Disleksiyaga mos o'qitish jarayonida qo'llaniladigan mashqlar tizimi va strategiyalar, ularni ishlab chiqish metodikasi, interaktiv mashqlar va ularni yaratish tamoyillari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: disleksiya, aqliy zaiflik, miya kasalligi, integratsiya.

Disleksiya - bu tinglash, gapirish, o'qish, yozish, fikrlash va matematik qobiliyatlarni egallash va ulardan foydalanishda jiddiy qiyinchiliklar bilan namoyon bo'ladigan o'rganish buzilishi. Boshlang'ich ta'limni boshlagan disleksiyasi bo'lgan bolalar o'qish, yozish va matematik operatsiyalarni tushunishda qiynaladi, chunki ular o'rganishi mumkin bo'lgan aqliy rivojlanish hali tugamagan. Biroq, bu ularning aql darajasi bilan bog'liq muammolarni ko'rsatmaydi. Bu juda yuqori darajadagi aqli bolalarda ham uchraydi. Ammo ba'zida kasallik e'tiborga olinmaydi. Disleksiya bilan og'rigan bolalar nafaqat aqliy qobiliyatlarga, balki maxsus qobiliyatlarga ham ega bo'lishi mumkin. Buning muhim dalillari disleksiya bilan mashhur bo'lgan olimlar va rassomlar: Albert Eynshteyn, Leonardo da Vinchi va Tom Kruz. Disleksiyasi bo'lgan bolalarda ham diqqat etishmasligi buzilishi kuzatilishi mumkin. Shuning uchun bu bolalar muntazam ravishda mutaxassis tomonidan diqqat markazida bo'lishi kerak.

Disleksiya - o'qish qobiliyatini yo'qotish, aqliy zaiflik, miya kasalligi, normal va etarli ma'lumot, aqlning normal darajasi, tegishli ijtimoiy-madaniy muhit. Bu qiyinchilik markaziy asab tizimidagi pertseptiv integratsiya buzilishlarini (so'zlarni farqlashda qiyinchilik, gapda so'zlarni to'g'ri tartibda joylashtirishda qiyinchilik, fonetik-audiovizual integratsiya ko'rinishidagi tilda qiyinchiliklar) yoki vizual-motor disfunktsiyani o'z ichiga olishi mumkin.

Disleksiya tug'ma rivojlanish va travma bilan bog'liq bo'lgan disleksiya sifatida ikki turga bo'linadi. Tug'ma disleksiya tug'ilishdan oldin, tug'ruq paytida va tug'ishdan keyingi asoratlarga qarab uch turga bo'linadi. Prenatal disleksiya noto'g'ri va muvozanatsiz ovqatlanish, homiladorlik paytida infeksiyalar va ongli ravishda giyohvand moddalarni iste'mol qilish natijasida yuzaga kelishi mumkin. Disleksiya irsiy omillar tufayli yuzaga kelishi mumkin.

Disleksiya bilan og'rigan bolalardagi eng katta muammo uni davolash emas, balki tashxis qo'yishdir. Chunki, boshqa ta'lim buzilishlari singari, disleksiya ham yashirin kasallik bo'lib, uni bir qarashda tushunish mumkin emas. Shuning uchun, bola maktabga kirishdan oldin buni sezish qiyin bo'lishi mumkin. Disleksiya odatda bolalikda, o'qishning boshida seziladi.

Rivojlanayotgan ta'limdagi qiyinchiliklar ko'pincha maktabning dastlabki yillarida namoyon bo'ladi, ammo yorqin fikrli bolalar bu qiyinchiliklarning o'rnini to'ldirishlari va ularni 9-10 yoshgacha yashirishlari mumkin. Shuning uchun yorqin bolalarda disleksiya oddiy bolalarga qaraganda kechroq sodir bo'ladi. Biroq, alomatlar ertaroq o'zini namoyon qila boshlaydi. O'ng va chapni farqlash va tengdoshlariga ko'ra soatni o'rganish, pulni tanib olish yoki joylarda raqamlarni teskari aylantirishda kechikishlar va qiyinchiliklar.¹

Disleksiyaga ega bo'lgan o'quvchilar ingliz tilida matnlarni o'qishda sezilarli darajada qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu muammolar quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

- So'zlarni sekin va to'xtab-to'xtab o'qish: Ular so'zlarni harflab o'qishga harakat qilishadi, bu esa matnni tushunishga xalal beradi.
- Tovush va harflar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunmaslik: Ayniqsa ingliz tilidagi fonetik va imloviy tizim bir-biriga mos kelmagani sababli bu yanada murakkablashadi.
- Matnni tushunmaslik: O'qilgan matndan asosiy ma'lumotni ajratib olishda qiyinchilik kuzatiladi.

Yozma nutq disleksiya bo'lgan talabalar uchun eng katta sinovlardan biridir:

- So'zlarni noto'g'ri yozish (xatoliklar): Harflarni joyidan almashtirish, tushirib qoldirish yoki ikki marta yozish holatlari ko'p uchraydi.
- Imloni eslab qolmaslik: Ingliz tilidagi murakkab imlo qoidalari, so'zlarning yozilishi va o'qilishi o'rtasidagi tafovut ularni chalg'itadi.
- Yozma ifoda muammolari:
- Fikrni izchil bayon qilishda, gap qurishda qiyinchiliklar kuzatiladi.

Eshitish va talaffuzdagi muammolar

Disleksiya ba'zan eshitishdagi noaniqliklar bilan ham kechadi:

- Fonemik eshituv zaifligi: Tovushlarni ajratish, ayniqsa o'xshash tovushlarni farqlash (masalan, *b* va *p*) qiyin bo'ladi.
- Tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilish: Bu so'zlarni o'zlashtirishni qiyinlashtiradi va yozishda ham xatolarga olib keladi.

Lug'at boyligini shakllantirishdagi muammolar.

Ingliz tilidagi so'zlarni yodlash, ularni to'g'ri talaffuz qilish va kontekstda ishlatish disleksiyali talabalar uchun murakkab kechadi. Bu quyidagilarga olib keladi:

- So'zlarni tez-tez unutish.
- Sinonim va antonimlarni eslab qolishda qiyinchilik.
- So'zlarni kontekstda ishlata olmaslik.

Ingliz tili fonetik va imloviy jihatdan murakkab til sanaladi. Quyidagi omillar disleksiya bilan bog'liq muammolarni yanada kuchaytiradi:

- Bir tovush – ko'p harf kombinatsiyalari (masalan, /f/ tovushi uchun *ph* yoki *f*)
- So'zlar talaffuzi bilan yozilishi o'rtasidagi tafovut (masalan: *rough*, *though*, *through*)
- Stress va intonatsiya tizimi: Ingliz tilidagi urg'u va intonatsiya tizimi disleksiyaga ega o'quvchilar uchun qo'shimcha to'siq bo'lishi mumkin.

Psixologik omillar

Disleksiyaga ega bo'lgan talabalar til o'rganish jarayonida o'zini ishonchsiz his qilishadi. Ular:

- Xatolardan qo'rqib, faol ishtirok etmay qolishadi;
- Doimiy ravishda o'zlarini tengdoshlaridan past baholashadi;
- Til o'rganishdan butunlay voz kechish xavfi ostida bo'lishadi.

Used of literature

¹ INGLIZ TILI O'QITISHDA DISLEKSIYA VA UNI BARTARAF ETISH YO'LLARI, Saida Gaziyeva, www.researchgate.net.

- S.Martinelli, M.Taylor. Intercultural Learning, Strasbourg, Council of Europe and European Commission, 2000.
- Sadulloevna, F. D. (2018). The most effective way to improve listening skills. *Достижения науки и образования*, (5 (27)), 41-42.
- Fayazova, D. S. (2018). The best ways to learn English. *Достижения науки и образования*, (5), 42-43.
- Sa'Dullayevna, F. D. (2019). The role of pronunciation within different approaches to foreign language teaching. *Достижения науки и образования*, (6 (47)), 38-39.
- Sa'Dullayevna, F. D. (2019). Learning technical vocabulary with enhancement activities in an esp course. *Достижения науки и образования*, (6 (47)), 40-41.
- Sadulloevna, F. D. (2018). Difficulties in teaching and learning grammar. *Достижения науки и образования*, (5 (27)), 39-40.
- Sadullayevna, F. D. (2017). Learner self-discovery and knowledge. *Достижения науки и образования*, (4 (17)), 56-57.
- Ashurov, S. S. (2020). Some comments on the analysis of active and stative syntaxeme in the function predicate. *Journal of critical reviews*, 7(18), 4580-4583.
- Akhmedova, M. K., & Khamidullaeva, M. (2024). Chet tilini o 'qitishda psixologik omillarning o'rni. *ilmiy tadqiqot va innovatsiya*, 3(1), 39-43.
- Jalolov, J. J., & Makhkamova, G. T. (2015). Sh. S. Ashurov English Language Teaching Methodology (theory and practice).-T.: "Fan va texnologiya".
- Eshboyeva, T. (2023). LINGUOPOETIC UNITS IN POETRY TRANSLATION. *European journal of literature and linguistics*, (3), 20-24.
- Eshboyeva, F. K., & Mamayusupova, N. Methods for Enhancing English Speaking Skills in the Classroom. *Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal*, 676492.
- Najmiddinova, M. N., & Najmiddinova, S. N. Ways to organize the activities of teachers in the process of distance Education. *Asian Journal of Multidimensional Research*, ISSN, 2278-4853.
- Tagayeva, T. (2024). FEATURES OF METAPHORICAL CREATION OF TRADITIONAL AND PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF HEROES IN S. MAUGHAM'S NOVEL. In *THE MOON AND SIXPENNY*. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 552-553).
- Tursunkulovna, S. I. (2022). Synthesis of national and postmodernist styles in Uzbek independence novels. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(5), 433-436.
- Panina T.S., Vavilova L.N. Modern methods of activization of training, Handbook for students, ed. by T.S. Panina, 4 th ed., Moscow, 2008.
- Polat E.S. New pedagogical and information technology in education, Tutorial for students of pedagogical colleges, Moscow, Publishing center "Academy", 2000.
- Dilfuza Sadulloevna Fayozova. Basic principles of psychological and pedagogical support of talented children.-*Academia an International Multidisciplinary Research Journal*.Vol 10,Issue 11,November 2020. p.1410-1415
- Dilfuza Sadulloevna Fayozova. Comment of artistic means used in the novel "Days gone by".-*Theoretical and Applied Science*, 03 issue,2020.-p.104-107